

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства
та природокористування
Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

05-08-155М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до виконання практичних занять
з навчальної дисципліни «Туризмологія»
для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
за спеціальністю 242 «Туризм і рекреація»
денної та заочної форм навчання

Рекомендовано науково-
методичною радою з якості
ННІАЗ
Протокол № 3 від 09.10.2024 р.

Рівне – 2024

Методичні вказівки до виконання практичних занять з навчальної дисципліни «Туризмологія» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за спеціальністю 242 «Туризм і рекреація» денної та заочної форм навчання [Електронне видання] / Коротун С.І., Яковишина М.С., Рівне: НУВГП, 2024, 37 с.

Укладачі:

Коротун С. І., канд. геогр. наук, доцент; Яковишина М.С. старший викладач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи.

Відповідальний за випуск – Коротун С. І., канд. геогр. наук, доцент, завідувач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи.

Керівник групи забезпечення спеціальності
242 «Туризм і рекреація»

О.П. Коротун

© Коротун С.І.,
Яковишина М.С., 2024
© НУВГП, 2024

Зміст

Вступ.....	4
1. Розподіл аудиторних годин, запланованих на виконання практичних занять	5
Практичне заняття № 1 Туризмологія: процес формування теорії туризму.....	6
Практичне заняття № 2 Місце туризмології в системі інших наук.....	8
Практичне заняття № 3 Становлення науки про туризм. Принципи, методи та функції туризмології.....	9
Практичне заняття № 4 Філософія туризму. Туризм як життєвий світ людини.....	12
Практичне заняття № 5 Історія та антропологія туризму.....	14
Практичне заняття № 6 Географія міжнародного туризму і принципи сталого розвитку туризму	14
Практичне заняття №7 Туристські мотивації: соціологічні аспекти	15
Практичне заняття №8 Культурологічна функція туризму.....	17
Практичне заняття №9 Етичні виміри туризму	18
Практичне заняття №10 Екскурсологія як туризмологічна наука. Музейна педагогіка.....	18
Практичне заняття №11 Праксеологічні принципи туризму	21
Практичне заняття №12 Суспільне значення туризму. «Overtourism» - проблема надмірного туристичного навантаження.....	22
Рекомендована література	23
Додатки.....	25

ВСТУП

Актуальність вивчення курсу «Туризмологія» полягає у необхідності наукового осмислення різноманітних практик сучасного туризму, формування концепції відповідального туризму, як одного із стабілізаторів суспільного розвитку, за допомогою якого можна вирішити цілий комплекс економічних та соціальних проблем.

Метою вивчення дисципліни є формування цілісної уяви про туризм як соціальний інститут, як певну форму природно-суспільного буття та життєдіяльності людини, яка подорожує.

Центральним об'єктом туризмології є турист, «homo viator» (людина, яка подорожує). Проблематика туризмології – досліджувати все, що відбувається у сплетінні «людина-подорож-туристична дестинація-навколишнє середовище».

Завданням вивчення туризмології є теоретична та практична підготовка студентів з питань:

- визначення сутності теорії туризму як наукової соціоекономічної та гуманітарної дисципліни;
- систематизація наукових підходів до розуміння феномену туризму, з'ясування генези та еволюції туризмологічного знання, визначення змісту основних туризмологічних концепцій;
- виявлення діалектики зв'язків між теорією та практикою туристичної діяльності.

У результаті вивчення дисципліни «Туризмологія» студент повинен:

знати:

- теорію туризму, понятійно-категоріальний апарат дисципліни;
- принципи філософського тлумачення явища «туризм», феномену подорожей, мотивації туристів;
- історію виникнення туризмологічного знання, основні туризмологічні концепції;
- структуру та функції туризмологічного знання, його суспільне призначення;
- міжнародний та вітчизняний досвід культурного впливу туризму на місцевий етнос;.

вміти:

- застосовувати набуті теоретичні знання для вирішення

конкретних практичних завдань;

– користуватися у своїй майбутній професії понятійним апаратом туризмологічних термінів.

мати компетентності:

– володіти навичками оперування фаховою термінологією;
– здатність здійснювати наукові дослідження з туристичної проблематики

– визначати сутність теорії туризму як інноваційної наукової соціоекономічної та гуманітарної дисципліни.

**1. РОЗПОДІЛ АУДИТОРНИХ ГОДИН,
ЗАПЛАНОВАНИХ НА ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ**

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Тема 1. Туризмологія: процес формування теорії туризму	2	2
2.	Тема 2. Місце туризмології в системі інших наук	2	
3.	Тема 3. Становлення науки про туризм принципи, методи та функції туризмології	2	
4.	Тема 4. Філософія туризму. Туризм як життєвий світ людини	2	
5.	Тема 5. Історія та антропологія туризму	2	
6.	Тема 6. Географія міжнародного туризму і принципи сталого розвитку туризму	2	2
7.	Тема 7. Туристські мотивації: соціологічні аспекти	2	
8.	Тема 8. Культурологічна функція туризму	2	
9.	Тема 9. Етичні виміри туризму.	2	
10.	Тема 10. Екскурсологія як туризмологічна наука. Музейна педагогіка	2	2
11.	Тема 11. Праксеологічні принципи туризму.	2	2
12.	Тема 12. Суспільне значення туризму. «Overtourism» - проблема надмірного туристичного навантаження	2	
	Разом	24	8

Практичне заняття № 1

Туризмологія: процес формування теорії туризму

Мета: одержати уявлення про історію формування теорії туризму, основні підходи до визначення сутності туризму, функції туризму.

Проблемні питання для обговорення в аудиторії:

Проблемне питання 1. Чи можна туризм вважати наукою? Ознайомтесь із різними висловами науковців щодо дискусії з даного питання і сформулюйте власне судження:

1. За визначенням, туризм не може бути наукою. Туризм використовує різні інструменти, такі як маркетинг, статистика, психологія, економіка тощо.

2. Туризм ще не є наукою. Це мультидисциплінарна галузь, що багато в чому вдосконалилася, шляхом диверсифікації емпіричного виміру та сфер наукових досліджень, але ще є далекою від структурованого гносеологічного знання.

3. Туризм поки що не є наукою. Наука, класично, завжди була визначена як вивчення фундаментальних напрацювань щодо природи Всесвіту, що включає матеріальні властивості та математику. Біологія - це наука, оскільки вона досліджує та пояснює живу речовину до субклітинного рівня. Ботаніка та зоологія - філологія біології. Геологія - це земна наука. Фізика - це наука. Археологія, психологія, маркетинг, економіка тощо - це дослідження або дисципліни, але оскільки вони не пов'язані з фундаментальними роботами природного світу чи космосу, вони не можуть бути визначені як науки.

4. Туризм вже є галуззю науки та міждисциплінарної науки, яка досліджує та досліджує явища в галузі туризму за допомогою наукової методології, яка спрямована на встановлення причинно-наслідкових зв'язків.

5. Туризм як галузь охоплює велику сферу і повинен бути визнаний як незалежна галузь науки. Туризм швидко перетворюється з бізнес-сегмента в наукову галузь.

6. Сектор туризму вже перейшов від прикладної галузі навчання, щоб стати зрілою галуззю науки.

7. Туризм є лише прикладною галуззю, відсутні унікальні теоретичні основи для туризму, які поки що не дозволили йому стати науковою дисципліною.

8. Туризм є академічною дисципліною, дослідники накопичили достатньо знань у дискурсі, щоб створити робочу дисципліну та методологію для цієї галузі. Проте це набагато нижче рівня становлення самостійної галузі науки, на відміну від того, що вона є дуже зрілою галуззю суспільних наук.

9. Туризм вже є галуззю міждисциплінарної науки, яка досліджує явища в галузі туризму за допомогою наукової методології, яка спрямована на встановлення причинно-наслідкових зв'язків.

10. Туризм є частиною суспільної науки і користується всіма якісними та кількісними методами, які традиційно використовують суспільні науки.

Проблемне питання 2. Якби вам довелось обирати назву для науки про туризм, щоб ви вклали у зміст таких термінів, як «туризмознавство», «туризмографія», «туризмометрія», «туристика», «туризмологія»?

Проблемне питання 3. Згадайте функції туризму. Підберіть до характеристики кожної функції туризму її назву:

Функції туризму

Функції туризму	Зміст функцій туризму
1.	люди поліпшують своє психічне здоров'я
2.	туризм стимулює охорону природи
3.	туризм вносить різноманіття та радість в повсякденне життя людини
4.	туризм сприяє збереженню історико-культурних ресурсів
5.	туризм забезпечує розвиток транспорту, харчової промисловості, курортного будівництва
6.	людина пізнає навколишній світ, формує свій світогляд
7.	людина в подорожі вчиться з толерантністю та повагою ставитися до традицій, вірувань і менталітету інших народів
8.	туризм допомагає країнам покращувати відносини між собою

Наукове та практичне призначення туризмології розкривається в її функціях: *світоглядній, етнічній, комунікаційній, аксіологічній, етичній, екологічній, праксіологічній*. Підберіть відповідні тези для характеристики кожної функції туризмології.

Проблемне питання 4. До яких наук більше тяжіє знання про туризм? Гуманітарних, природничих, суспільних? Назвіть наукові дисципліни, які належать до суспільних (соціальних) наук, гуманітарних наук, природничих наук. Що таке фундаментальні і прикладні науки? Туризмологія є фундаментальною чи прикладною наукою?

Завдання для самостійної роботи:

1. Провести огляд публікацій, пов'язаних із визначенням туризмології як науки. За результатами літературного огляду підготувати короткі анотації та написати есе, у якому відобразити своє розуміння феномену туризму та значення туризмології.

2. У вигляді таблиці відобразити формування туризмознавчої термінології:

Автор, країна походження	Термін	Трактування терміну	Основні праці
--------------------------	--------	---------------------	---------------

3. У вигляді таблиці відобразити внесок представників національних туризмознавчих шкіл для розвитку теорії та практики туризму:

Країна	Представники	Внесок
--------	--------------	--------

Література [1, 2, 4, 7, 8, 9, 10,19]

Практичне заняття № 2

Місце туризмології в системі інших наук

Мета: ознайомити студентів з понятійним апаратом туризмології, її тезаурусом.

Проблемні питання для обговорення в аудиторії:

Проблемне питання 1. Охарактеризувати складові туризмологічного знання. Теоретико-методологічні засади туризмології.

Проблемне питання 2. Побудувати схему взаємозв'язку туризмології з іншими дисциплінами (додат. Б-Д) Кореляційне

співвідношення теорії і практики туризму, виявлення зв'язків туризму з економікою, географією, культурою, соціологією, психологією тощо.

Проблемне питання 2. Охарактеризувати особливості розвитку національних туризмологічних шкіл.

Завдання для самостійної роботи:

Підготувати доповідь (за варіантом) на одну з тем для самостійного опрацювання (додат. А).

Література [1, 7, 8, 9, 10, 19]

Практичне заняття № 3

Становлення науки про туризм. Принципи, методи та функції туризмології

Мета: Охарактеризувати складові туризмологічного знання.

Проблемні питання для обговорення в аудиторії:

Проблемне питання 1. Основні туризмологічні концепції.

Широкий діапазон досліджень туризму представлений в працях українських та зарубіжних вчених вимагає велику різноманітність підходів та поглядів на це явище. Туризм можна аналізувати з різних точок зору. Заповнити таблицю «Дослідницькі підходи у туризмології». Підібрати відповідні тези для характеристики кожного підходу:

Дослідницькі підходи у туризмології

прогностичний підхід	
інституційний підхід	
історичний	
організаційний	
міждисциплінарний підхід	
економічний	
географічний підхід	
системний підхід	
соціологічний підхід	

– акцентує на пізнанні мети і способів діяльності різних установ,

присутніх на туристичному ринку, їх взаємовідносин, взаємозалежностей і позицій;

- полягає у розкритті генези розвитку туризму в різних місцях, регіонах і періодах;

- концентрується на проблемах організації і менеджменту туризму та система функціонування туристичних підприємств;

- в якому предметом досліджень є питання попиту, пропозицій, цін, працевлаштування, інвестицій, туристичних витрат, економічної активності регіонів;

- аналізує характер і наслідки впливу туризму на суспільство;

- дозволяє розкрити сутність, види та значення туристичних об'єктів, просторовий і часовий аспект туризму, а також пояснює зміни, що відбуваються у середовищі під впливом туризму;

- сутність якого полягає у поєднанні різних підходів в один комплексний метод оцінки всієї туристичної системи;

- полягає у пошуку відповіді на схожі питання з точки зору різних наукових дисциплін;

- значення якого витікає зі швидкого темпу змін туристичних явищ і необхідності аналізу їх впливу на становлення туристичного ринку в майбутньому.

Проблемне питання 2. Через різноманітність напрямків і підходів в дослідженнях туризму виникає диференціювання теоретичних концепцій і моделей, які застосовуються в ході аналізу і опису явищ. Які концепції, теорії та моделі найчастіше застосовують у наукових дослідженнях туризму? Розкажіть про зміст деяких з них:

- модель туриста і модель туризму (за Ж.Шафарі);

- концепцію туризму як зустрічі;

- теорію периферії В.Крісталлера;

- теорію дифузії інновацій;

- модель циклу еволюції туристичного простору Р.В.Бутлера;

- концепцію туристичного простору;

- концепцію туристичної функції;

- концепцію району (території) туристичної активності;

- концепцію територіальних рекреаційних систем;

- концепцію сприйняття простору (ландшафту);

- концепцію туристичної урбанізації;

- теорії конфлікту в туризмі;

– концепцію функції туризму.

Проблемне питання 3. Концепція туристичної функції.

Важливе місце в науковому дослідженні туризму займає аналіз ролі туристичної функції в суспільно-економічному розвитку населених пунктів та регіонів. Під туристичною функцією ми розуміємо будь-яку суспільно-економічну діяльність в населеному пункті чи регіоні, спрямовану на обслуговування туристів та задоволення певних туристичних потреб.

Розвиток в'їзного туризму стає причиною для активізації сфери надання послуг. Чим більший туристичний рух, тим істотнішу роль відіграє туризм в господарській системі даної місцевості і тим сильніше розвивається її туристична функція. Чим туристична функція є краще розвиненою, тим більшу конкуренцію складає вона стосовно інших суспільно-економічних функцій місцевості і тим вищу позицію займає в її функціональній структурі. Щодо інших суспільно-економічних функцій, то туризм може виконувати головну, рівноправну, доповнюючу чи додаткову функцію. Основними показниками розвитку туристичної функції місцевості є:

а) кількість туристичних місць для ночівлі, яка припадає на 100 постійних мешканців, - так званий показник Барет'є і Дефферта;

б) величина туристичного руху, що вимірюється кількістю приїжджих туристів на 100 постійних мешканців, - так званий показник Шнайдера;

в) кількість зайнятих в туристичному секторі.

Загалом прийнято вважати, що туристична функція є високо розвиненою, коли показник Р.Барет'є і Дефферта досягає рівня 100, тобто коли кількість місць для ночівлі туристів є рівна кількості постійних мешканців. У Польщі, наприклад, прийнято, що туристична функція є головною або однією з головних суспільно-економічних функцій місцевості, коли показники Барет'є і Дефферта перевищують рівень 50, а показник Шнайдера - 500.

Для просторового аналізу часом використовуються й інші показники розвитку туристичної функції, наприклад кількість місць для ночівлі, яка припадає на 1 км² або кількість туристів на 1 км². У деяких випадках говориться також про туристичні функції територій, що мають у використанні невелику базу для ночівлі і працевлаштована невелика кількість осіб, які надають туристичні послуги, однак їм характерна велика концентрація одноденного туристичного руху, напр. приміські зони.

1. Визначте показник Шнайдера для Японії, якщо у 2017 році кількість туристських прибуттів у Японію складає 28,691 млн., а кількість місцевого населення 127 млн.

2. Визначте показник Шнайдера для України, якщо у 2017 році кількість туристських прибуттів в Україну складає 14,23 млн., а кількість місцевого населення 45 млн.

3. Визначте показник Шнайдера для Франції, якщо у 2017 році кількість туристських прибуттів у Францію складає 86,918 млн., а кількість місцевого населення 66,9 млн.

Завдання для самостійної роботи:

Підготувати доповідь (за варіантом) на одну з тем для самостійного опрацювання (додат. А).

Література [1, 7, 8, 9, 10, 20, 21]

Практичне заняття № 4

Філософія туризму. Туризм як життєвий світ людини

Мета: ознайомити студентів з філософією туризму. Визначити перелік філософських принципів.

Проблемні питання для обговорення в аудиторії:

Проблемне питання 1. Зміст філософії туризму. Визначити перелік філософських принципів.

Проблемне питання 2. Феноменологічна, герменевтична, антропологічна, аксіологічна особливості філософського розуміння та інтерпретації феномену туризму.

Проблемне питання 3. Гуманізація туризму як чинник гармонії відносин людини з довкіллям. Аксіологічний аспект цінності туристської діяльності.

Проблемне питання 4. Проаналізувати показники звіту конкурентоспроможності туризму та подорожей

Завдання для самостійної роботи:

1. Провести огляд інтернет-ресурсів за темою «Тенденції подорожей 2018» (Travel Trend of 2018)

2. Підготувати коротке есе на тему «Трансформаційна подорож: усвідомлення потенціалу сталого туризму». Приклад:

Туризмологія досліджує все, що відбувається у сплетінні: «людина – подорож – туристична дестинація – навколишнє середовище». Проте, головним об'єктом дослідження є людина, яка подорожує – Homo viator.

Як і більшість галузей, індустрія туризму знаходиться в постійному стані еволюції. Люди завжди будуть прагнути подорожувати і робити це з користю і по-новому. Туризм трансформує свідомість людини: кидає виклик, надихає мандрівника, створюючи емоції та змінюючи життя на краще.

Трансформаційна подорож - це дуже особистий досвід, оскільки кожна людина унікальна, і будуть виникати різні емоції і по-різному впливати на людей. Хтось може сильно перейнятися кулінарною екскурсією, в якій кухня маловідомого регіону або села стане трансформаційним поштовхом до змін; інші можуть відчутти перший досвід сходження на свою першу гору або каякінг по річці, які пробудять в них щось, про що вони не знали раніше. На людей справляє значний вплив незаймана природа і «відрив» від сучасності, нагадуючи їм про красу, силу і крихкість природи і людства, про те, як ми пов'язані і залежимо один від одного.

В решті-решт, трансформаційний досвід подорожі - це те, що рухає і перетворює людину, і це залежить лише від людини. Головне - вирушити і почати шукати цей досвід.

3. Підготувати доповідь (за варіантом) на одну з тем для самостійного опрацювання (додат. А).

Література [1, 7, 8, 9, 10, 12, 14, 16, 20, 21, 22]

Практичне заняття № 5

Історія та антропологія туризму

Мета: ознайомити студентів з антропологією подорожей. Зробити періодизацію розвитку світового туризму.

Проблемні питання для обговорення в аудиторії:

Проблемне питання 1. Сутність та характер подорожей в античну та середньовічну епохи, а також в Новий час. Скласти таблицю подорожей за всю історію людства.

Проблемне питання 2. Антропологія мандрів та подорожей. Філософське тлумачення антропології туризму.

Проблемне питання 3. Туристські товари та товари народних промислів як наслідки антропогенезу.

Завдання для самостійної роботи:

Підготувати доповідь (за варіантом) на одну з тем для самостійного опрацювання (додат. А).

Література [1, 7, 8, 9, 10]

Практичне заняття № 6

Географія міжнародного туризму і принципи сталого розвитку туризму

Мета: Ознайомити студентів з принципами розміщення туристських ресурсів. Визначити туристське споживання природних ресурсів України.

Проблемні питання для обговорення в аудиторії:

Проблемне питання 1. Територіальна організація туризму, принципи розміщення туристських ресурсів, туристського районування.

Проблемне питання 2. Туристське споживання природних ресурсів. Принципи сталого (гармонійного) розвитку туризму. Зробіть детальний опис основних ключових питань з сталого розвитку туризму в містах, які повинні бути підтримані місцевою політикою:

- стале економічне зростання
- соціальне залучення, зайнятість та зменшення бідності
- міська культура та спадщина
- взаємне розуміння, міжкультурна поведінка, безпека та захист.

Проблемне питання 3. Архітектурно-містобудівна організація відпочинку і туризму як форма облаштованості туристської інфраструктури. Наведіть приклади необхідності просторової реорганізації та «омолоджування» туристичних міст для:

- того, щоб зробити їх життєздатними та доступними для людей з особливими потребами;
- для сталого управління своїм культурним надбанням.

Завдання для самостійної роботи:

Підготувати доповідь (за варіантом) на одну з тем для самостійного опрацювання (додат. А).

Література [1, 7, 8 ,9, 10, 17, 20, 21, 22]

Практичне заняття №7

Туристські мотивації: соціологічні аспекти

Мета: ознайомити студентів із основними тенденціями туризму та мотиваціями сучасних туристів, розглянути міжнародний та вітчизняний досвід культурного впливу туризму на людину

Проблемні питання для обговорення в аудиторії:

Проблемне питання 1. Структура соціології туризму. Туризм як соціокультурний інститут. Соціологічні аспекти дослідження туризму.

Проблемне питання 2. Згадайте класифікацію туристських мотивацій

Класифікація туристських мотивацій

Мотивації при виборі подорожі

- 1) турбота про здоров'я.
- 2) заняття спортом.
- 3) навчання.
- 4) можливість самовираження і самоствердження.
- 5) можливість зайнятися улюбленою справою в середовищі однодумців.
- 6) вирішення ділових проблем.
- 7) розвага і потреба в спілкуванні з людьми.
- 8) задоволення цікавості і підвищення культурного рівня.

Приклади реалізації туристських мотивацій

Підберіть відповідні приклади реалізації туристських мотивацій, та наведіть власні приклади:

- інсентив-тури;
- «сирний тур» по Швейцарії;
- програми навчання (менеджмент, маркетинг та ін.);
- пригодницькі тури: сафарі;
- тури по відомим історичним і культурним центрам;
- екзотичні тури для охочих кинути палити;
- подорожі в святкові дні;
- велосипедні тури.

Проблемне питання 3. Проблеми туристської мотивації. Проведіть тематичні дискусію з приводу:

– форм проведення відпустки «три S» (Sea - Sun - Sand) і «три L» (Lore - Landscape - Leisure)

– зміни мотивацій в активному туризмі. Ознайомитись із результатами дослідження 2017 року, проведеного Adventure Travel Trade Association спільно з дослідниками з Університету Східної Кароліни, яке показує, що більше, ніж будь-який інший мотиваційний фактор, активні мандрівники прагнуть трансформації особистої свідомості (додат. Л) [12].

– туристських мотивацій майбутнього. Для цього розгляньте шість туристських особистостей майбутнього: звичайний споглядач (simplicity searcher), культурні пурісти (cultural purist), шукачі соціальних переваг (social capital seeker), мисливці за винагородами (reward hunter), вимушений супровідник (obligation meeter), етичні мандрівники (ethical traveller) (додат. М) [13].

Завдання для самостійної роботи:

Підготувати доповідь (за варіантом) на одну з тем для самостійного опрацювання (додат. А).

Література [1, 7, 8, 9, 10, 12, 13]

Практичне заняття №8 Культурологічна функція туризму

Мета: Ознайомити студентів з засобами, методами та механізмами закріплення культури значущої інформації в туризмі.

Проблемні питання для обговорення в аудиторії:

Проблемне питання 1. Засоби, методи та механізми закріплення культури значущої інформації в туризмі

Проблемне питання 2. Складіть таблицю класифікації визначення культури.

Проблемне питання 3. Формування комунікативної культури, культури спілкування, взаємоповаги, толерантності особистості засобами туризму.

Проблемне питання 4. Яку користь місцевим громадам може дати поєднання туризму та культури? Поясніть на прикладі місцевих громад, розташованих поблизу об'єктів Всесвітньої спадщини.

Проблемне питання 5. Вклад релігійного туризму в економічне процвітання міст, сіл та регіонів.

Завдання для самостійної роботи:

Підготувати доповідь (за варіантом) на одну з тем для самостійного опрацювання (додат. А).

Література [1, 7, 8, 9, 10]

Практичне заняття №9

Етичні виміри туризму

Мета: Ознайомити студентів з місцем психології та етики туризму в туризмологічному знанні

Проблемні питання для обговорення в аудиторії:

Проблемне питання 1. Місце психології та етики туризму в туризмологічному знанні. Психологія в процесі туристської діяльності.

Проблемне питання 2. Психологічні проблеми управління сферою туризму. Етичні виміри туризму. Світовий комітет з туристичної етики (World Committee on Tourism Ethics).

Завдання для самостійної роботи:

Підготувати доповідь (за варіантом) на одну з тем для самостійного опрацювання (додат. А).

Література [1, 3, 7, 8, 9, 10, 14, 16]

Практичне заняття №10

Екскурсологія як туризмологічна наука. Музейна педагогіка

Мета: ознайомити студентів з проблемами формування особистості засобами виховання, навчання і розвитку у контексті гуманітарно-соціальних функцій туризму.

Інформаційна теоретична довідка

Складовою частиною туризмології є екскурсологія. Екскурсологія – наукове обґрунтування історії, теорії та практики екскурсійної справи. Серед чисельних визначень екскурсології, як науки, одним з найбільш розповсюджених є визначення її як галузі теоретичних знань, яка вивчає «проблеми моделювання ідеальної екскурсії і впливу екскурсії на свідомість людей».

Значну частку всіх екскурсій займають екскурсії у музеях. З початку 1980-х років відбулась еволюція поглядів на суспільне призначення музею, яка призвела до виникнення нової музейної ідеології. Музей почали сприймати не як сховище музейних предметів і науково-дослідний центр, а перш за все – як інструмент соціальних й культурних перетворень.

Нині базовим принципом музейно-педагогічної діяльності є інтерактивність. Поєднання інновації та інтерактивності часто відбувається з метою унаочнення навчального процесу в музеї, прагненням зробити його цікавішим та атракційнішим, особливо серед дитячої аудиторії музейних відвідувачів. Так, до інноваційних рішень Віденського природничого музею (Naturhistorisches Museum), які викликають значне зацікавлення у відвідувачів, належать інтерактивні моделі. Наприклад, за допомогою дворучної помпи відвідувач нагнітає повітря, а на моніторі навпроти зі зображенням розрізу вулкана підіймається лава і відбувається виверження. Звичайно, що найцікавіше це школярам, проте й дорослі вивчають цей експонат. За подібним принципом побудована інтерактивна модель, яка демонструє еволюцію коней. Відвідувач, крутячи важелі, може побачити на екрані, як виглядали предки коней у різні епохи. Привертає також увагу інфрачервона камера. Це оптико-електронний прилад, що візуалізує на екрані температурні поля, внаслідок чого відвідувач бачить на екрані своє відображення в інфрачервоному світлі

Дуже важливим моментом також є правильне оформлення експонатів. Існує теорія навчання Девіда Колба, яка розглядає контакт відвідувача з експонатами музеїв (додат. Е). Згідно з даною теорією є 4 типи відвідувачів: Мислитель (*assimilator*), Прагматик (*convergent*), Діяч (*accommodator*), Мрійник (*divergent*). Скажімо, перед відвідувачами карета київських митрополитів XVIII ст., яка експонується в НМІУ. Мрійника зацікавить, хто саме на ній їздив, атмосфера того часу, деталі. Мислителя – хто такі митрополити, що характерне для того історичного періоду. Прагматик спробує уявити в русі концепт «карета», а діяч – випробувати практично (додат. Е, Ж, З).

Екскурсія є дуже важливою складовою самореалізації людини. Вона забезпечує задоволення, як психологічних потреб людини (повага до себе, прагнення до знань та успіху), так і потреби самоствердження і розвитку, що пов'язані з внутрішнім станом

людини. Це найбільш високий критерій реалізації особистого «я», для чого необхідний не тільки значний внутрішній потенціал, а й високий культурний рівень.

Екскурсологія є складовою найбільш специфічної галузі невиробничої сфери – культури і сприяє всебічному вихованню людини, розвитку її творчих здібностей, створенню умов для раціонального використання її вільного часу.

Проблемні питання для обговорення в аудиторії:

Проблемне питання 1. Охарактеризувати основні категорії педагогіки туризму

Проблемне питання 2. Продумати приклад коментаря до експонатів у Рівненському краєзнавчому музеї для кожного типу відвідувачів (за теорією Девіда Колбі). Див. приклади у додат. 3.

Проблемне питання 3. Розробити ідеї реалізації методичного прийому розвитку холистичного (цілісного) мислення у музеях Рівного та під час оглядової екскурсії містом Рівне (або для іншого міста, за місцем свого проживання). Можете спробувати використати легенду, пов'язану із колоною Божої Матері, що біля Воскресенського Собору: «...коли Рівне захопила епідемія, а міські жителі зібрали гроші на спорудження кам'яної статуї Божої Матері. Після її встановлення за народними переказами, хвороба відступила. Через 75 років по тому у Рівне прийшла страшна епідемія холери. Пригадуючи чудодійне зцілення, рівняни реставрували колону, що знову допомогло місту позбавитись епідемії...» Подумайте, як можна реалізувати прийом холистичного мислення (для об'єднання відвідувачів у досягненні спільної мети). Наприклад, відвідувачам можна запропонувати разом скласти колону Божої матері (з маленьких фрагментів чи з великих) або прикрасити її заздалегідь підготовленим декором, чи разом скласти ілюмінацію – підсвітку, з'єднати світлодіоди, Продумайте цей приклад або будь-який інший для міста Рівне (іншого міста за проживанням).

Завдання для самостійної роботи:

1. Провести огляд публікацій, пов'язаних із інноваціями в екскурсійній діяльності та практиці музейної справи. За результатами літературного огляду підготувати приклади світових інновацій у

екскурсійній діяльності, які на вашу думку варті найбільшої уваги, та можливості їх реалізації:

- у музеях Рівного
- під час оглядової екскурсії містом Рівне

2. Напишіть текст екскурсовода, який використовує прийом зіштовхування суперечливих версій – з приводу дати заснування міста Рівне та з приводу легенди про місто Суренж.

3. Підготувати доповідь (за варіантом) на одну з тем для самостійного опрацювання (додат. А).

Література [1, 5, 6, 11]

Практичне заняття №11 **Праксеологічні принципи туризму**

Мета: ознайомити студентів з праксеологічними принципами туризму, а також з правовими аспектами туризмознавства та фізіологією подорожуючої людини.

Проблемні питання для обговорення в аудиторії:

Проблемне питання 1. Праксеологія туризму як наукове осмислення туристських практик. Праксеологічні принципи туризму.

Проблемне питання 2. Економіка туризму:

– як інженерні й цифрові технології покращують процеси подорожей на національному та міжнародному рівнях та покращують доступ відвідувачів до місця призначення;

– способи, якими нові технології вплинули на сектор туризму протягом останніх 5-10 років та зміни, що очікуються у наступні роки;

– підвищення обізнаності в інших секторах економіки щодо потенціалу нових технологічних застосувань у різних галузях туризму.

Проблемне питання 3. Інститут гостинності як чинники праксеологічного знання:

– нові тенденції та ідеї щодо того, як задовольнити очікування туристів, які шукають нових вражень та якісного обслуговування;

– уроки, які необхідно винести з успішних випадків з точки зору розробки політики, розробки продуктів, маркетингу, а також бізнес-культури та філософії.

Проблемне питання 4. Менеджмент та маркетинг туризму:

– нові тенденції та ідеї щодо того, як задовольнити очікування туристів, які шукають нових вражень та якісного обслуговування;

– успішні приклади провадження політики, розробки продуктів, маркетингу, а також бізнес-культури та філософії.

Проблемне питання 5. Правові аспекти туризмознавства.

Проблемне питання 6. Охарактеризувати основні положення видатних вчених, економістів та промисловців пов'язаних з питанням організації праці в туризмі.

Завдання для самостійної роботи:

Підготувати доповідь (за варіантом) на одну з тем для самостійного опрацювання (додат. А).

Література [1, 7, 8, 9, 10]

Практичне заняття №12

Суспільне значення туризму. «Overtourism» - проблема надмірного туристичного навантаження

Мета: ознайомити студентів з суспільним значенням туризму та проблемами, які він породжує

Проблемні питання для обговорення в аудиторії:

Проблемне питання 1. Фізіологія людини подорожуючої (обстеження туристів, адекватність їх організму труднощам туристських заходів).

Проблемне питання 2. Екологія навколишнього середовища як чинник активації туристів.

Проблемне питання 3. Екологічна деградація території внаслідок надмірного туризму. «Overtourism»

Проблемне питання 4. Відповідальний туризм. Яким чином відповідальний туризм, зорієнтований на сталий розвиток, може

сприяти, представляти і захищати світову спадщину? Як керувати туристичними ресурсами під час використання ресурсів світової спадщини, не завдаючи їй шкоди, приймаючи туристів?

Проблемне питання 5. Туризм і Глобальні цілі сталого розвитку.

Завдання для самостійної роботи:

Підготувати доповідь (за варіантом) на одну з тем для самостійного опрацювання (додат. А).

Література [1, 7, 8, 9, 10, 14, 15, 18]

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Абрамов В. В. Конспект лекцій з дисципліни «Туризмологія» (для магістрів спеціальності 8.14010301 – Туризмознавство). Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2015. 71 с.

2. Герасименко В. Г. Теорія туризму як складова туризмології. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2011. № 2. С. 173-180. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2011_2_30

3. Глобальний етичний кодекс туризму, 1999 (Чилі). URL : <http://ethics.unwto.org/en/content/global-code-ethics-tourism>

4. Горожанкіна Н.А. Практикум до вивчення курсу «Туризмологія». Дніпропетровськ: «Нова Ідеологія», 2014. 61 с.

5. Гохстрат Е. Теорія навчання Девіда Колба в музеї: Мрійник, Мислитель, Прагматик, Діяч / Елс Гохстрат, Анемарі Велс Гейн ; пер. з голландської Наталії Карпенко. Київ : Видавець Чередниченко А.М., 2015. 96 с.

6. Інноваційні впровадження в природничих музеях Швейцарії та Австрії / А. А. Бокотей. *Наукові записки Державного природознавчого музею*. 2014. Вип. 30. С. 41-50. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzdpn_2014_30_6

7. Туризмологія: концептуальні засади теорії туризму: науково-навчальне видання. Київ : КУТЕП, 2008. 825 с.

8. Туризмологія: концептуальні засади теорії туризму : монографія / автор О. А. Кручек, Т. А. Дьорова, О. О. Любіцева та ін. Київ : Академія, 2013 . 368 с.

9. Туризмологія (теорія туризму): навч.-метод. посіб. зі спецкурсу. Пазенюк В.С., Федорченко В.К., Кручек О.А., Мініч І.М.. Київ : КУТЕП, 2010. 70 с.
- 10.Філософія туризму: навч. посібник / за ред. В.К. Федорченка, В.С. Панченка. Київ : Кондор, 2004. 268 с.
- 11.Удовиченко І. В. Музейна педагогіка: теорія і практика: науково-методичний посібник. 2017.
- 12.Christina Beckmann. Research Reveals Adventure Travelers Primarily Motivated by Transformation. URL : <https://www.adventuretravelnews.com/research-reveals-adventure-travelers-primarily-motivated-by-transformation>
- 13.Future Traveller Tribes 2030 by Amadeus. URL : <https://amadeus.com/documents/en/blog/pdf/2015/07/amadeus-traveller-tribes-2030-airline-it.pdf>
- 14.Gail Pellett. Why Travel?–A 21st Century Existential Crisis. URL : <https://medium.com/@gpellet4/why-travel-a-21st-century-existential-crises-f17168840d7a>
- 15.Overtourism. *Responsible travel*. URL : <https://www.responsibletravel.com/copy/overtourism>
- 16.The Transformational Travel Council. URL : <https://www.transformational.travel/>
- 17.The Travel & Tourism Competitiveness Report 2017. URL : <https://www.weforum.org/reports/the-travel-tourism-competitiveness-report-2017>
- 18.Tourism for Sustainable Development Goals. URL : <http://tourism4sdgs.org/>
- 19.Tourism Sciences or Tourism Studies? Implications for the Design and Content of Tourism Programming /J.R. Brent Ritchie, Lorn R. Sheehan and Seldjan Timur (2008). URL : <https://journals.openedition.org/teoros/1621>
- 20.Tourism Statistics. URL : <https://www.e-unwto.org/toc/unwtotfb/current>
- 21.UNWTO Tourism Highlights. URL : <https://www.e-unwto.org/>
- 22.World Tourism Day. URL : <http://wtd.unwto.org/content/world-tourism-day-2018>

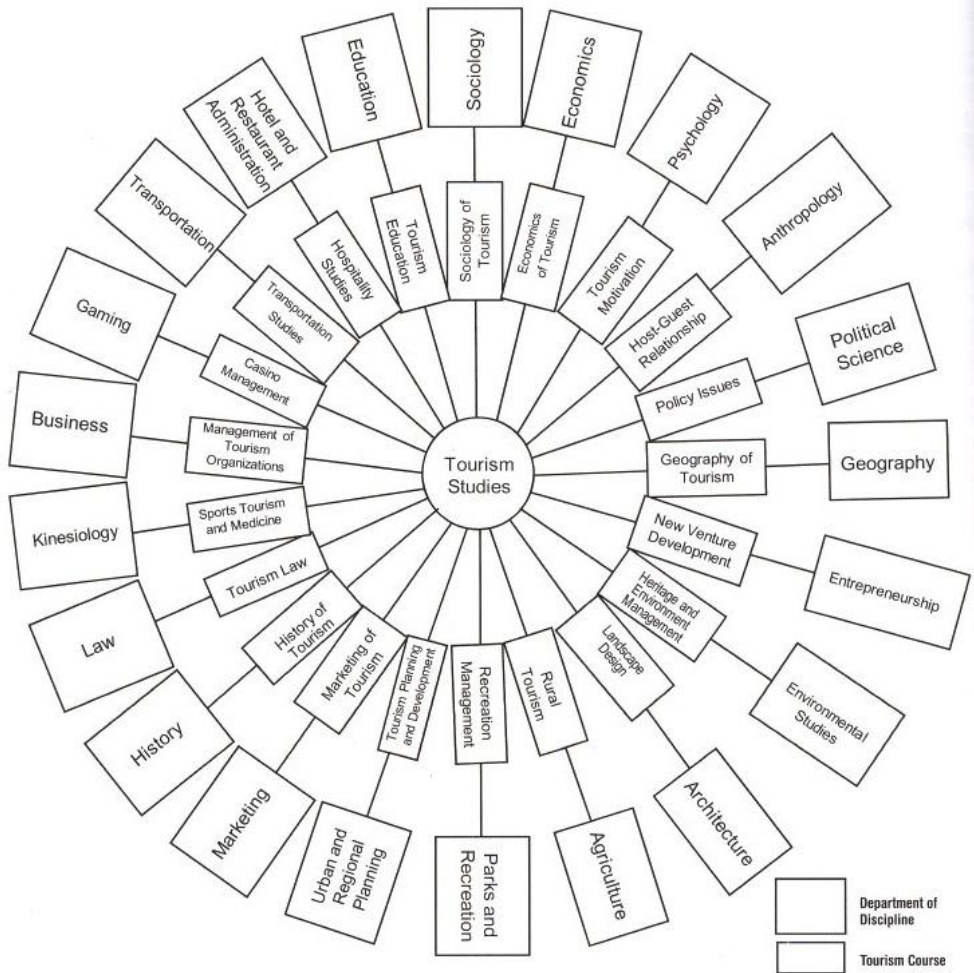
ДОДАТКИ

Додаток А

Тематика самостійної роботи

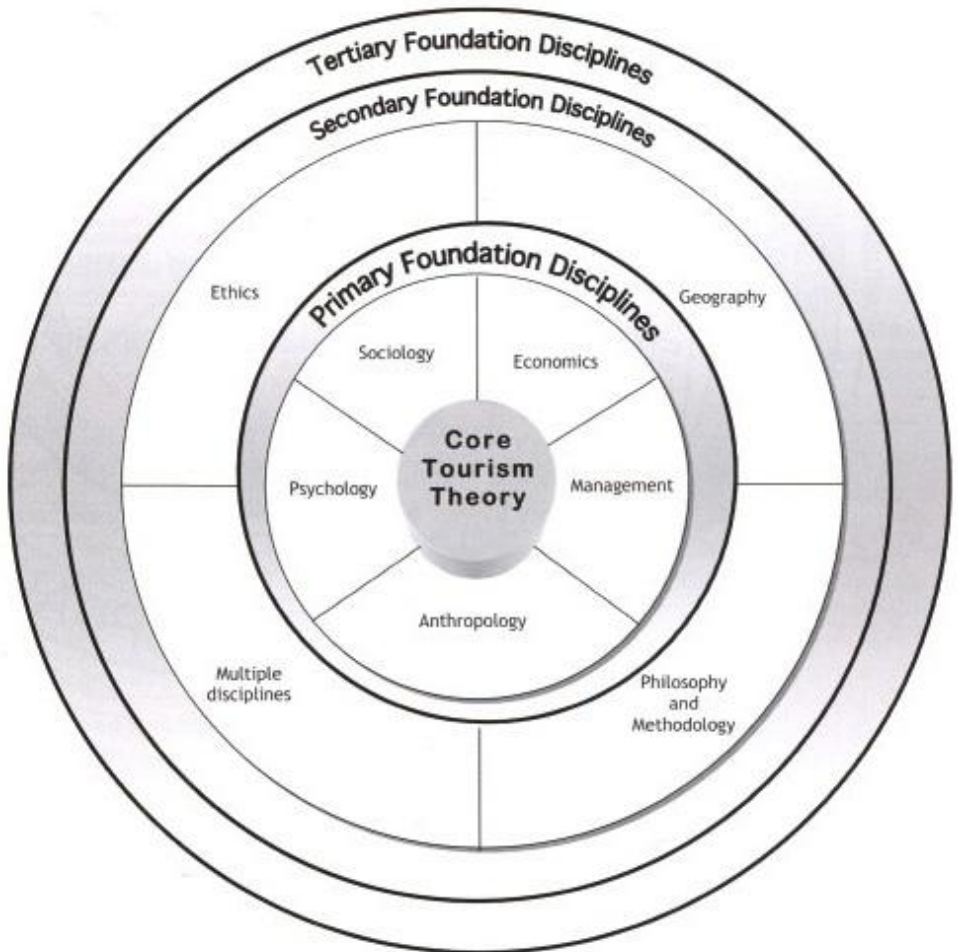
№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Наукові підходи до розуміння феномену туризму	4	6
2.	Понятійний апарат туризмології, її тезаурус	2	6
3.	Основні теорії розвитку туризму.	4	6
4.	Генеza туризмологічного знання.	4	6
5.	Місце туризмології в структурі соціогуманітарних наук.	4	6
6.	Туризмологічне знання	2	6
7.	Перші узагальнення подорожей в античній філософії.	4	6
8.	Виникнення туризму як організованої та специфічної форми подорожей.	4	6
9.	Феноменологічна, герменевтична, антропологічна, аксеологічна особливості філософського розуміння та інтерпретації феномену туризму.	4	6
10.	Українська туризмологічна школа	4	6
11	Теоретико-методологічні складові туризмології	4	6
12	Сучасний світовий туризм	4	6
13	Людські цінності в туризмі	4	6
14	Праксеологічні принципи туризму	2	6
15	Соціологія туризму	2	6
16	Культурологія туризму	4	6
17	Психологія та етика туризму	4	4
18	Педагогіка туризму	4	4
19	Суспільне значення туризму	4	4
20	Гуманізація туризму як чинник гармонії відносин людини з довкіллям.	4	4
21	Філософське тлумачення антропології туризму.	4	4
22	Правові аспекти туризмознавства.	4	4
23	Етичні виміри туризму	4	4
24	Формування пізнавальної мотивації засобами екскурсійної діяльності	4	4
25	«Overtourism»: можливі шляхи розв'язання проблеми надмірного туристичного навантаження	4	4
26	Відповідальний туризм	4	4
27	Туризм і Глобальні цілі сталого розвитку	4	4
	Разом	100	140

Зв'язок вчення про туризм з іншими дисциплінами

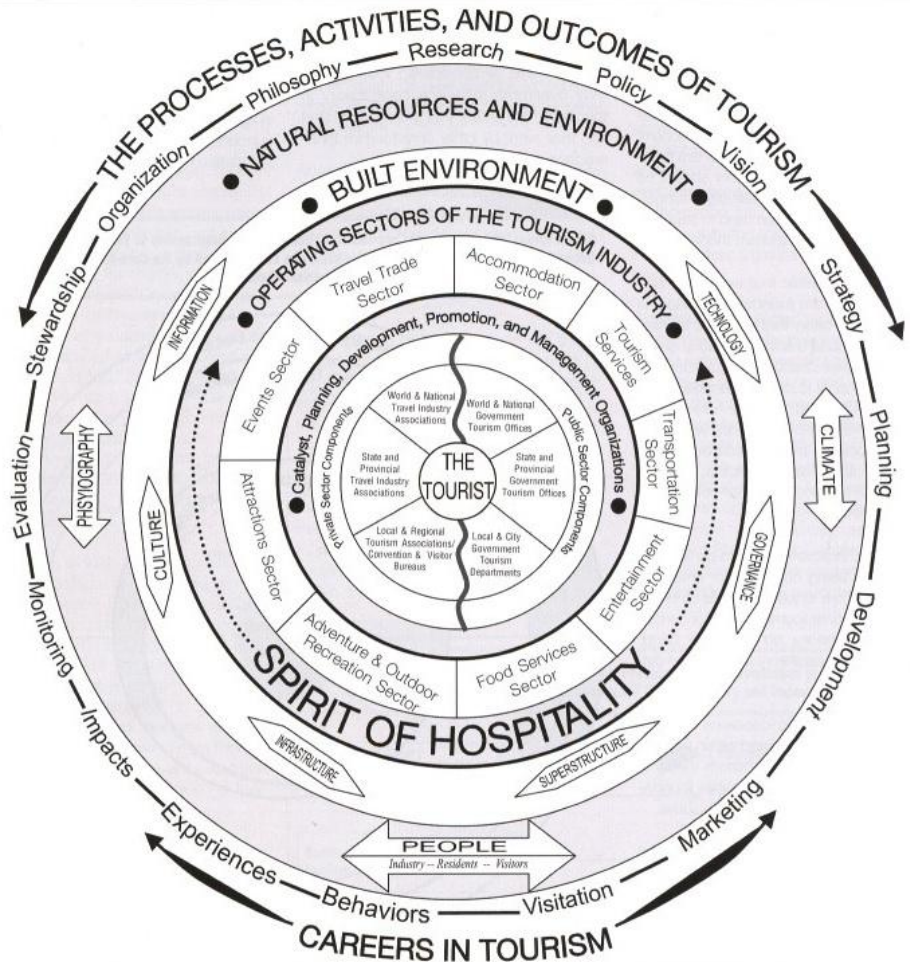
Джерело: Jafar Jafari, Study of Tourism: Choices of disciplin and approach, Tourism Sciences or Tourism Studies? Implications for the Design and Content of Tourism Programming

Концептуальна інтерпретація теорії туризму та її взаємозв'язок з теорією інших базових дисциплін

Джерело: Goeldner, Charles R. and J.R. Brent Ritchie (10th ed.) (2006), *Tourism: Principles, Practices, Philosophies*, Hoboken (NJ), John Wiley & Sons.

Компоненти туристичної дестинації

Source: Enslinzer and Ritchie (2004: 146)

Джерело: Goeldner, Charles R. and J.R. Brent Ritchie (10th ed.) (2006), *Tourism: Principles, Practices, Philosophies*, Hoboken (NJ), John Wiley & Sons.

Модель конкурентоспроможності та сталого розвитку туристичної дестинації

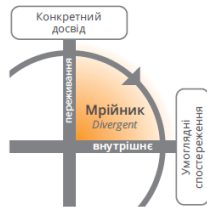

Джерело: Ritchie, J.R. Brent and Geoffrey I. Crouch (2003), *The Competitive Destination: A Sustainable Tourism Perspective*. Oxfordshire (UK), CABI Publishing.

Схема типів відвідувачів музеїв згідно теорії Деvida Колба

Характеристика основних рис типів відвідувачів згідно теорії Девіда Колбі

Мрійник (Divergent)

Домінантні способи навчання – конкретний досвід і умоглядне спостереження. Найбільша сила полягає у здатності уявляти та усвідомленні різноманітних істин і значень. Мрійник розглядає ситуацію під різними кутами зору, шукає причини і способи приписувати явищам особистісне значення. Його ставленню більше притаманне спостереження, ніж дія. Мрійники показують гарні результати, коли треба генерувати нові ідеї, наприклад під час мозкового штурму. Риси цього стилю – зацікавленість особистісними і міжлюдськими аспектами та чутливість до них. Мрійник орієнтується у світі за допомогою уяви й відчуттів.

Мислитель (Assimilator)

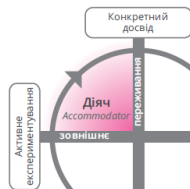
Домінантні способи навчання – умоглядне спостереження й абстрактна концептуалізація. Сила Мислителя полягає в тому, що він здатний розробляти теоретичні моделі, які впорядковують та інтегрують точні явища. Він орієнтується на інформацію, на факти й поняття, потрібні для концептуального розуміння якоїсь теми. Ідеї перевіряються не через практичне застосування, – важлива логічна сув'язь, яка стоїть за ними.

Продовження додатка Ж

Прагматик (Convergent)

Домінантні способи навчання – абстрактна концептуалізація й активне експериментування. Сила Прагматика криється у його мисленні, орієнтованому на вирішення проблем, в ухваленні рішень та застосуванні абстрактних ідей на практиці. Прагматики показують гарні результати в тестах на рівень інтелекту. Це продовження їхньої позиції, згідно з якою існує тільки одна правильна відповідь на питання, тільки одне правильне рішення проблеми. Це контрастує з Мрійником, який припускає існування багатьох різних перспектив. Знання Прагматик структурує так, щоб його можна було застосувати у вирішенні специфічних проблем. Прагматики віддають перевагу технічним проблемам, а не соціальним і міжособистісним справам.

Діяч (Accommodator)

Домінантний спосіб навчання – активне експериментування і конкретний досвід. Таланти Діяча криються в діяннях, реалізації планів і завдань, у зануренні в новий досвід. Пошук шансів, здатність йти на ризик і активні дії – неодмінні риси цього стилю навчання, так само як здатність адаптуватися до мінливих обставин. Якщо ситуація не вписується у теорію, теорію відкладають. Це контрастує з Мислителем, який радше ще раз проаналізує дані. Підхід до проблем і ситуацій інтуїтивний і активний. Діячі схильні

Варіанти текстів з виставок, які ілюструють теорію
Девіда Колби

Виставка «Маршрут Голландія-Америка» (Музей мореплавства)

Текст для Мрійника

Цитата про переселенців: «То були люди, яких раптом повезли морем за тисячі миль від домівки – у невідоме майбутнє».

Текст для Мислителя

Часова шкала:

1873 – Заснування Нідерландсько-Американського пароплавства.

1891 – Кораблі Нідерландсько-Американського пароплавства причалили до пристані Вільгельміни.

Виставка «Як ми живемо» (Занський музей)

Текст для Діяча

Текст біля шухляди з ляльковими копіями фігур, що грають певну роль у картині «Жорстокість бика», яка висить поруч: «Відкрийте історію! Картина «Жорстокість бика» – це історія в картинках. У книжці ви знайдете різні частини цієї історії. Обіграйте історію «Жорстокість бика», можливо, вона закінчиться геть по-іншому!»

Текст для Прагматика

Текст біля шухляди зі схемою й дощечками, за допомогою яких відвідувач може сам здогадатися, як зібрати шафу без клею і шурупів: «Як було зроблено цю шафу? Ми мало знаємо про такі меблі Їх робили столяри чи теслі Столяри виготовляли меблі з дуба, тоді як теслі працювали з легшими сортами деревини, як-от сосна чи ялина. До того ж столяри робили меблі за допомогою дерев'яних з'єднань, хоча так само легко використовували цвяхи. Хто і як зробив цю шафу?»

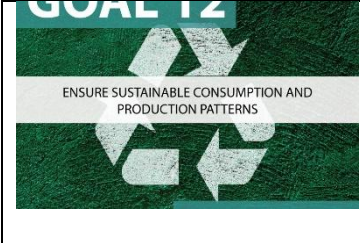

Джерело: Гохстрат Е. Теорія навчання Девіда Колба в музеї: Мрійник, Мислитель, Прагматик, Діяч / Елс Гохстрат, Анемарі Велс Гейн ; пер. з голландської Наталії Карпенко. – К.: Видавець Чередниченко А.М., 2015

]

Туризм і Глобальні цілі сталого розвитку

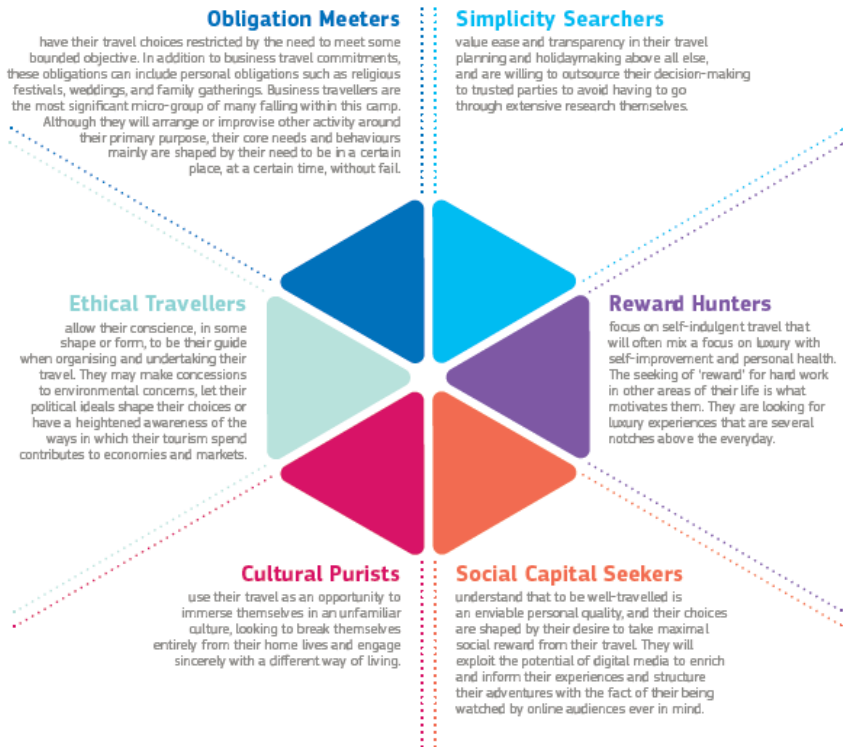

Глобальні цілі сталого розвитку, у досягненні яких туризм має прямий вплив

 <p>GOAL 8</p> <p>PROMOTE SUSTAINED, INCLUSIVE AND SUSTAINABLE ECONOMIC GROWTH, FULL AND PRODUCTIVE EMPLOYMENT AND DECENT WORK FOR ALL</p>	<p>Ціль 8. Гідна праця та економічне зростання Сприяти сталому, всеосяжному і стійкому економічному зростанню, повній і частковій зайнятості та гідній роботі для всіх. Туризм є одним з рушійних сил глобального економічного зростання і в даний час складає 1 з 11 робочих місць по всьому світу. Надаючи доступ до можливостей гідної праці в секторі туризму, суспільство, особливо молодь і жінки, може скористатися вдосконаленням навичок і професійним розвитком. Внесок сектора у створенні робочих місць зазначається у цільовій задачі 8.9: «До 2030 року розробити і впровадити політику, спрямовану на сприяння сталому туризму, який створює робочі місця і сприяє місцевій культурі і продуктам».</p>
 <p>GOAL 12</p> <p>ENSURE SUSTAINABLE CONSUMPTION AND PRODUCTION PATTERNS</p>	<p>Ціль 12. Відповідальне споживання та виробництво Забезпечення стійких моделей споживання і виробництва у туристичному секторі, котрий застосовує методи сталого споживання та виробництва, може відігравати важливу роль в прискоренні глобальної рушійної сили до стійкості. Для цього, як встановлено у цільовій задачі 12.8, необхідно «Розробити і впровадити інструменти для моніторингу впливу сталого розвитку на сталий туризм, який створює робочі місця, сприяє місцевій культурі і продуктам». Програма сталого туризму 10-річних етапів по стійким методам споживання і виробництва спрямована на розробку таких практик, включаючи ініціативи щодо раціонального використання ресурсів, які призводять до посилення економічних, соціальних і екологічних наслідків.</p>
 <p>GOAL 14</p> <p>CONSERVE AND SUSTAINABLY USE THE OCEANS, SEAS AND MARINE RESOURCES FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT</p> <p>SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS More at sustainabledevelopment.un.org/topics/sdg</p>	<p>Ціль 14. Збереження морських ресурсів Зберігати і відповідально використовувати океани, моря і морські ресурси для сталого розвитку. Прибережний і морський туризм, найбільші сегменти туризму, особливо для малих острівних держав, що розвиваються, спираються на здорові морські екосистеми. Розвиток туризму має бути частиною комплексного управління прибережними зонами, щоб допомогти охороняти і зберегти тендітні екосистеми і служити засобом просування синьої економіки відповідно до цільової задачі 14.7: «до 2030 року збільшити економічні вигоди від малих острівних держав, що розвиваються, і забезпечити стає використання морських ресурсів, в тому числі шляхом сталого управління рибним господарством, аквакультурою і туризмом».</p>

Future Traveller Tribes 2030

The six Traveller Tribes

Джерело: Future Traveller Tribes 2030 by Amadeus

Мотивації в активному туризмі

Джерело: Christina Beckmann (2017). Research Reveals Adventure Travelers Primarily Motivated by Transformation